

**You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Muzeum Prasy i Drukarstwa Śląskiego im. Wojciecha Korfanteo w Pszczynie

Author: Dariusz Rott

Citation style: Rott Dariusz. (2012). Muzeum Prasy i Drukarstwa Śląskiego im. Wojciecha Korfanteo w Pszczynie. W: E. Gondek, I. Socha, B. Pytlos (red.), "Przestrzenie kultury i literatury : księga jubileuszowa dedykowana Profesor Krystynie Heskowej-Kwaśniewicz na pięćdziesięciolecie pracy naukowej i dydaktycznej" (S. 389-393). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Dariusz Rott

Katowice

Muzeum Prasy i Drukarstwa Śląskiego im. Wojciecha Korfantego w Pszczynie

Dnia 5 lipca 1985 roku w Pszczynie, nieopodal Rynku przy ulicy Piastowskiej 44, otwarto ekspozycję Muzeum Prasy i Drukarstwa Śląskiego im. Wojciecha Korfantego¹. Założycielami muzeum byli działacze Towarzystwa Miłośników Ziemi Pszczyńskiej. Opiekę merytoryczną nad placówką sprawował Uniwersytet Śląski w Katowicach i dr Józef Mądry, ówczesny kierownik Zakładu Dziennikarstwa UŚ. Była to i jest nadal jedyna w kraju stała ekspozycja dokumentująca początki i rozwój prasy regionu. Tworząc ekspozycję obrazującą dzieje drukarstwa śląskiego, wzorowano się na nieistniejącej już dzisiaj niestety Oficynie Roberta Jahody w Krakowie. Scenariusz ekspozycji opracowali Józef Mądry i Aleksander Spyra. Rok otwarcia placówki muzealnej nie był przypadkowy. Obchodzono wówczas kilka rocznic:

- 180 lat wcześniej w 1805 roku Carl Benjamin Feistel, przybyły z Nysy, założył w Pszczynie pierwszą drukarnię i otrzymał tytuł „drukarza książęcego”;
- w tym samym 1805 roku Carl Benjamin Feistel wydał pierwszą pszczyńską gazetę „Der Beobachter an der Weichsel”;
- w 1845 roku ukazało się pierwsze polskie czasopismo na Śląsku; był to wydawany w Pszczynie przez jej ówczesnego burmistrza Christiana Schemmla „Tygodnik Polski poświęcony włościanom”, który znajduje się dzisiaj w zbiorach placówki muzealnej;

¹ Zgodę na patronat wyraziły córki Wojciecha Korfantego – Halżka Kozłowska i Maria Ulmann mieszkające w Stanach Zjednoczonych, podczas swojego pobytu w Pszczynie w 1989 r. Uroczystego nadania imienia dokonano 7 września 1990 r. Z tej okazji na ścianie kamienicy będącej siedzibą Muzeum odsłonięto tablicę pamiątkową z brązu ku czci Korfantego.

- w 1935 roku w Pszczynie wydawano czasopismo młodzieżowe „Głos Młodych”; jego wydawcą była młodzież pszczyńskich szkół średnich, a redaktorem – Wilhelm Wolny²;
- w 1935 roku z Cieszyna do Pszczyny przeniesiono znane czasopismo kulturalno-historyczne „Zaranie Śląskie”.

Zadaniem pszczyńskiego Muzeum było i jest „gromadzenie, dokumentacja, konserwacja, przechowywanie i udostępnianie zwiedzającym zabytków prasowych, drukarskich, introligatorskich oraz materiałów archiwalnych o szczególnej wartości, które dowodzą wielkich i oryginalnych wartości Śląska w tych dziedzinach kultury. Ważnym celem placówki jest także upowszechnianie wiedzy o prasie, jej czytelnictwie i roli, jaką spełniała na Śląsku”³. Placówka realizuje zadania wystawiennicze, edukacyjne, naukowo-badawcze oraz popularyzatorskie.

W latach 1986–1995 przy Muzeum działała Rada Naukowa, która była organem opiniodawczym i doradczym kierownika placówki. W jej skład wchodził między innymi: dr Józef Mądry – kierownik Zakładu Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, przewodniczący Rady), dr Joachim Glensk z Instytutu Śląskiego w Opolu, dr Anna Mielczarek-Bober z Zakładu Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego, Aleksander Spyra – ówczesny prezes Towarzystwa Miłośników Ziemi Pszczyńskiej, redaktorzy naczelni „Trybuny Robotniczej”, „Dziennika Zachodniego”, „Wieczoru”, „Tak i Nie”, „Katolika” i „Panoramy”, dyrektor Śląskiego Wydawnictwa Prasowego i inni.

Do 1995 roku Muzeum było zarządzane przez działaczy Towarzystwa Miłośników Ziemi Pszczyńskiej. W latach 1996–2000 obiekt wraz z całym wyposażeniem przeszedł na własność gminy Pszczyna. W roku 2001 jednogłośnie uchwałą Rady Miejskiej w Pszczynie Muzeum wróciło na trzydzieści lat pod opiekę Towarzystwa Miłośników Ziemi Pszczyńskiej.

Muzeum mieści się w niewielkiej zabytkowej kamienicy z przełomu XVIII i XIX stulecia (obiekt ten został wpisany do rejestru zabytków z uzasadnieniem, że przedstawia dużą wartość dla kultury regionu). Kamienica, uratowana przed rozbiórką, została odrestaurowana dzięki staraniom grupy działaczy Towarzystwa Miłośników Ziemi Pszczyńskiej, przywrócono jej pierwotny wygląd. Mieści się ona w pobliżu miejsca, gdzie dawniej znajdowała się brama miejska, zwana Bramą Krakowską lub Bramą Polską. Od 1985 roku przy muzeum działa Artystyczna Oficyna Drukarska (obecnie Zabytkowa Oficyna Drukarska), która specjalizuje się w publikowaniu niskonakładowych i numerowanych wydawnictw bibliofilskich, tłoczonych w technice druku wypukłego na papierze ręcznie czerpanym. Ich autorami

² Zob. szerzej H. SYNOWIEC: *Śląskie czasopisma szkolne (1922–1939)*. Katowice 1999.

³ *Muzeum Prasy Śląskiej w Pszczynie*. Tekst i układ graficzny A. SPYRA. Pszczyna [b.r.w.], s. 5 nlb.

byli między innymi Wilhelm Szewczyk, Jan Miodek, Dorota Simonides, Tadeusz Sławek. Produkcja oficyny obejmuje także książki i broszury dotyczące dziedzictwa kulturowego ziemi pszczyńskiej oraz czasopisma, między innymi ukazujący się w latach 1989–2000 „Głos Pszczyński” oraz wydawany od 1990 roku „Pszczynski Niezależny Orędownik Kulturalny”⁴. Na początku 2008 roku ukazał się setny numer tego czasopisma. W 1990 roku oficyna została sprywatyzowana. Jej właścicielami są Aleksander i Zdzisław Spyrowie.

Muzealna ekspozycja znajduje się na parterze oraz na poddaszu obiektu. Autorem pierwszego scenariusza stałej ekspozycji muzeum był dr Józef Mądry. Muzeum jest czynne od wtorku do soboty w godz. 10.00–14.00 (ostatni zwiedzający mogą wejść na 30 min. przed zamknięciem Muzeum).

Przed wejściem do Muzeum umieszczono XIX-wieczną prasę drukarską, tzw. druciarkę. W sieni na ścianie znajduje się krata barokowa z kaplicy parkowej, a także zabytkowe tablice nagrobne Johanna Gottsmanna, założyciela fundacji dla biednych panien.

Na parterze prezentowane są także pamiątki po Wojciechu Korfantym (meble pochodzące z jego drukarni „Polonia” w Katowicach oraz ekspozycja biograficzna poświęcona historykowi i regionaliście Ludwikowi Musiołowi, zwanemu „śląskim Długoszem”, który był m.in. autorem monografii miejscowości ziemi pszczyńskiej). W towarzyszącej Muzeum bibliotece znajdują się publikacje dotyczące drukarstwa, czasopiśmiennictwa, dziejów książki oraz kultury i sztuki Górnego Śląska, ze szczególnym uwzględnieniem ziemi pszczyńskiej.

Na parterze obok kilku starodruków zaprezentowano pierwsze śląskie gazety na tle najstarszych polskich czasopism oraz gazet wielkopolskich, które miały duży wpływ na rozwój czasopiśmiennictwa na Śląsku. Wśród eksponowanych czasopism zgromadzono między innymi: „Katolik” Karola Miarki, „Gwiazdka Cieszyńska” Pawła Stalmacha, „Gazeta Opolska” Bronisława Koraszewskiego.

Na poddaszu znajduje się sala poświęcona rozwojowi śląskiej prasy w okresie międzywojennym. Wśród eksponatów znajdziemy między innymi gazety z okresu powstań śląskich i plebiscytu, prasę robotniczą, katolicką, chrześcijańsko-demokratyczną, socjalistyczną i socjaldemokratyczną, gazety dla dzieci i młodzieży, prasę satyryczną, lokalną i urzędową, a także wybrane czasopisma z części Śląska będącej wówczas w granicach państwa niemieckiego. Umieszczono tutaj także dwie mapy ukazujące najważniejsze ośrodki drukarstwa i redakcje czasopism na Śląsku. Ekspozycji na poddaszu

⁴ Wykaz publikacji oficyny w latach 1985–2005 ogłoszono w broszurze *Wydawnictwa tłoczone w Artystycznej Oficynie Drukarskiej Aleksandra i Zdzisława Spyrow w dwudziestolecu 1985–2005*. Pszczyňa 2005.

towarzyszą także urządzenia introligatorskie (m.in. nożyce do cięcia papieru) i pomocnicze, między innymi duża kamera poligraficzna do reprodukcji. Ekspozycja na piętrze została wykonana w formie przeszklonych gablot podświetlonych, w formie przeszklonych plansz oraz dwóch świetlnych map, obrazujących ośrodki drukarstwa i prasy na Śląsku w układzie terytorialno-chronologicznym.

W Muzeum eksponowane są ponadto typograficzne maszyny arkuszowe z początku XX wieku, linotypy, odlewarki tytułów i linii, a także powielacz z lat trzydziestych ubiegłego stulecia. Ciekawostką z zakresu dziejów typografii jest miniaturowy model prasy drukarskiej Gutenberga w skali 1:10, przekazanej w 1992 roku przez Rajmunda Schwietza, właściciela drukarni w Solingen (Niemcy).

Na początku 2006 roku Muzeum wzbogaciło się o 6 unikatowych maszyn drukarskich i urządzeń pomocniczych z warsztatu Antoniego Kudełki (1911–1975), mistrza introligatorskiego z Bielska-Białej. Są to: prasa, prasa z gilotyną, gilotyna drukarska, zszywarka do książek i poszczególnych składek, rogówka do zaokrąglania brzegów oraz bigówka do zaginania stron.

Ekspozaty muzealne udało się pozyskać drogą zakupu (m.in. na aukcjach) i jako dary od osób prywatnych i instytucji (np. Biblioteka Śląska w Katowicach przekazała do zbiorów dublety czasopism).

W budynku Muzeum znajduje się również biblioteka muzealna, której zbiory obejmują zwłaszcza specjalistyczne publikacje z zakresu drukarstwa, prasoznawstwa, bibliotekoznawstwa oraz kultury i sztuki Górnego Śląska, ze szczególnym uwzględnieniem ziemi pszczyńskiej. Łącznie zgromadzono tutaj ponad 1800 pozycji. Obecnie przygotowywany jest ich elektroniczny katalog. Na parterze można także zobaczyć małą, zabytkową oficynę typograficzną, gdzie skompletowano wyposażenie dawnej drukarni oraz jej druki tłoczone między innymi na czerpanym papierze, w tym dyplom doktora honoris causa Uniwersytetu Śląskiego przyznany Tadeuszowi Różewiczowi.

Na piętrze budynku we wrześniu 1997 roku otwarto „Izbę u Telemanna⁵”, kameralną salkę z ekspozycją cennych dawnych i ludowych śląskich instrumentów muzycznych (m.in. dudy i cymbały). Najcenniejszym instrumentem jest pozytyw z 1783 roku ze spalonego kościółka św. Jadwigi w Pszczynie. W sali tej corocznie odbywa się od 1997 roku kameralna impreza artystyczna – Dialogi Poezji i Muzyki – Plesna Civitas, w 2007 roku przemianowane na Wielkopostne Dialogi Poezji i Muzyki – Plesna Civitas.

18 kwietnia 2008 roku powołano Radę Programowa Muzeum. W jej skład weszli profesorowie: Julian Gembalski (Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach) oraz Jan Malicki (dyrektor Biblioteki Śląskiej

⁵ Nazwa sali nawiązuje do pobytu w Pszczynie wybitnego kompozytora barokowego Georga Philippa Telemanna (1681–1767).

w Katowicach), Dariusz Rott i Tadeusz Sławek reprezentujący Uniwersytet Śląski w Katowicach.

Muzeum Prasy i Drukarstwa Śląskiego zostało niedawno umieszczone wśród 29 obiektów⁶ na Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego. Warto zapoznać się z jego zbiorami.

⁶ M.in. Sztolnia Czarnego Pstrąga w Tarnowskich Górach, Dworzec PKP w Sosnowcu, Centralne Muzeum Pożarnictwa w Mysłowicach, Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrze, Skansen Górniczy „Królowa Luiza” w Zabrze, Radiostacja Gliwicka, Muzeum Techniki i Włókiennictwa w Bielsku-Białej, Browar „Żywiec” w Żywcu (wykaz wszystkich obiektów na szlaku znajduje się na stronie internetowej www.gosilesia.pl).